

Володимир В'ЯТРОВИЧ

**ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ. –
ТОРОНТО–ЛЬВІВ, 2004. – Т. 41:
КИРИЛО ОСЬМАК – ПРЕЗИДЕНТ УГВР.
ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ. – 880 С.**

Історія боротьби ОУН та УПА – це історія сотень тисяч героїв, що віддали свої молоді літа, своє життя за ідею створення Української Самостійної Соборної Держави. На жаль уже на чотирнадцятому році української незалежності імена дуже багатьох із цих героїв залишаються невідомими загалу. Прикро, але серед цих невідомих є і багато тих, хто очолював визвольну боротьбу українців. Імена цих людей досі не прикрашають пам'ятних знаків, ними не називають вулиць в українських містах, їх досі немає в підручниках історії.

Серед них особливе місце займає постать Кирила Осьмака – президента УГВР. Його трагічна доля шлях немов уособлює трагічну історію України в минулому столітті. Від молодих літ він у громадському житті, учасник Першої світової війни, активний діяч української революції 1917 року, член Центральної Ради. Після встановлення советської окупації тричі заарештований: першого разу висланий за межі України в Курськ, вдруге ув'язнений уже як член Спілки визволення України, втретє затриманий під час чергового розгулу репресій у 1938 році. Після зміни окупації, в жовтні 1941 року стає членом створеної в Києві Української Національної Ради, незабаром налагоджує зв'язок з націоналістичним підпіллям. Саме він стає одним із найдіяльніших поборників об'єднання українських національно-державницьких сил на платформі боротьби за створення незалежної держави. Він активно долучається до роботи Ініціативного комітету Української Головної Визвольної Ради, бере участь у створенні основоположних документів цієї структури. У липні 1944 року на Великому Зборі УГВР, що відбувся недалеко від с. Сприня на Самбірщині, Кирила Осьмака обирають президентом УГВР, підпільного парламенту України. Через кілька місяців після цього його, пораненого, було заарештовано. Більше на волі він не був – 16 травня 1960 року Кирило Осьмак помер у Владімірській тюрмі, залишаючись вірним своїм переконанням.

Його доля, життєвий шлях довгий час залишалися невідомими ані учасникам українського визвольного руху, ані навіть його родині.

У першій книзі, присвяченій історії УГВР, що з'явилася в серії “Літопис УПА” в Торонто у 1980 році, Кирила Осьмака названо серед п'яти загиблих членів Ради. Щойно з відродженням української держави, завдяки старанням його доньки пані Наталії Осьмак історія президента УГВР стала відомою. Саме вона відшукала та вивела із забуття сотні документів з архівів Росії та України. На основі цих документів було відзнято фільм, підготовлено десятки публікацій, що пролили світло на невідомі сторінки біографії президента, таким чином українській історії повернуто незаслужено забуте ім'я героя, що поклав своє життя на вівтар її незалежності.

Матеріали про Кирила Осьмака частково вже друкують, зокрема в четвертій книзі про УГВР, що вийшла у видавництві “Літопис УПА” в 2001 році. Цього року окремою книгою видано практично всі відомі документи та матеріали, що висвітлюють життя президента УГВР. Це масштабне, майже на дев'ятсот сторінок видання містить надзвичайно велику кількість архівних документів: починаючи метрикою, завершуючи актом про смерть. Тут опубліковано всі слідчі матеріали на Кирила Осьмака з 1928 до 1960 років, детальні протоколи допиту ув'язненого, обвинувальний висновок. Важливим джерелом для розуміння внутрішнього світу цієї людини стануть опубліковані в томі листи до родини. Книга багато проілюстрована фотографіями, більшість із яких надруковано вперше.

Том про Кирила Осьмака є першою спробою видавництва “Літопис УПА” видати біографічну книгу, присвячену окремому діячеві українського визвольного руху. Зараз готують до друку іншу таку книгу – про Головного Командира УПА генерал-хорунжого Романа Шухевича. Такі публікації мають велику вагу в пізнанні нашого минулого. Проте їхня роль не вичерпується лише історіографічною значущістю. Дуже влучно про це написала Наталія Осьмак у статті про свого батька: “За любі високі Карпати, за те, щоб вільними були наші степи, поля, ліси й гори, віддали своє життя Кирило Осьмак, Роман Шухевич, Дмитро Грицай та тисячі й тисячі відомих і невідомих українських патріотів. Нехай же їхнє життя – героїчне і жертвоне – буде нашим дороговказом від теперішньої малоукраїнської України, яку влада робить все менш українською, України, в якій українці почувають себе й далі «на нашій не своїй землі», до Української Самостійної Соборної Держави”.